

foto: Michal Veselský

PÁNOVI PROFESOROVÍ Z ÚCTY

Prešlo 68 rokov odvtedy, ako mladí ľudia stavali železničnú trať Hronská Dúbrava - Banská Štiavnica. Táto stavba vstúpila do histórie, ako Trať mládeže. Prešlo 68 rokov, ako na Trati mládeže pôsobila Národopisná skupina, ktorá po večeroch spríjemňovala brigádnikom chvíle odpočinku ľudovými tancami a piesňami. Prešlo 68 rokov odvtedy, ako v improvizovanom hľadisku sedával 22 ročný študent Vysokej školy stavebnej, rodák z Hriňovej, Štefan Nosál.

Už vtedy cítil, čo je to ľudový tanec, akú vnútornú hodnotu predstavuje ľudová kultúra a dospel k rozhodnutiu, že chce byť súčasťou tohto kolektívu. Požiadal o prijatie - a zobrali ho. Potom prišli hodiny, dni a týždne tvrdého tréovania - spolu s ostatnými, ale aj tam, kde cudzie oči nevideli. Základom mu bolo všetko, čo spoznal vlastnou skúsenosťou a najmä blízkym kontaktom s otcom - život a umenie ľudu Podpoľania.

Štefan Nosál bol talentovaným a pilným tanečníkom a už v tom istom roku (1949) sa, po odchode Juraja Kubánku do SEUK-u, stal vedúcim skupiny Odzemkárov, ktorá už bola súčasťou Národopisnej skupiny.

V roku 1953 sa v súbore, ktorý už tri roky niesol meno Lúčnica, vytvorilo profesionálne vedenie. Čerstvý absolvent - stavbár - Ing. Štefan Nosál sa stal umeleckým vedúcim tanca a choreografom. Umeleckým vedúcim súboru a choreografom bol dodnes.

Je výnimočné, ak taký dlhý čas zastáva rovnakú funkciu jeden človek. Je však jedinečné a príkladné, ak jeden človek autoritou svojho mena, svojho talentu a svojej práce dokáže toľko rokov držať autoritu svojej funkcie a prostredníctvom nej aj teleso, ktoré vedie, na najvyššom stupni tak, ako to dokázal prof. Štefan Nosál.

Človeku sa mimovoľne tlačí na jazyk otázka: "Čím bol tento človek výnimočný? Veď to bol obyčajný chlapec z dediny, ktorý sa vybral do sveta a urobil v ňom dieru". Odpoveď sa ľahšie hľadá tým, ktorí mali možnosť a česť byť aspoň istý čas v jeho blízkosti. Tí skôr pochopia, že je to Nosál'ova schopnosť hľadať a nachádzať spojenia.

V prvom rade je to spojenie *Nosál' a práca* a s ním úzko súvisí spojenie *Nosál' a myšlienka*. Ťažko sa cudziemu vysvetľuje, čo to znamená dni, týždne, mesiace a roky nosiť v sebe myšlienku, ukladať ju, vrstviť, rozvíjať pohľadom na veci, ľudí a udalosti, na ktorých množstvo iných očí nič nevidí. Zaspávať i budiť sa s ňou, a potom, keď príde čas, formovať ju do pohybu tela. A to je stále ešte len polovica práce na konečnom diele. Nosál'ova schopnosť pracovať, ba až drieť v samote i v kolektíve, mu vytvárala prirodzenú autoritu u spolupracovníkov.

Spojenie *Nosál' a spolupracovníci* bolo ďalšou kapitolu v jeho tvorbe. Nikdy si okolo seba nevytváral aureolu samotvorcu. V choreografickej, ale vlastne v každej tvorivej práci, sa Nosál' opieral aj o názory etnológov, etnomuzikológov, výtvarníkov, ale aj o názory prostých ľudí z prostredia, ktoré vo svojich dielach stvárňoval. Názory spolupracovníkov výrazne ovplyvňoval, ale aj sám sa dal ovplyvniť, aj keď nakoniec vždy urobil podľa seba – a bolo to dobré.

Spojenie *Nosál' a hudobní skladatelia* priviedlo do Lúčnice také osobnosti, akými boli: Ján Cikker, Alexander Moyzes, Július Móži, Pavol Tonkovič, Bartolomej Urbanec, Tibor Andrašovan, Miroslav Šmíd a ďalší. Predovšetkým však Svetozár Stračina, ktorého "krvnou skupinou", charakterizovanou blízkym vzťahom k ľudovej piesni, sa dal Nosál' dlhé roky inšpirovať.

Spojenie *Nosál', krojári a scénografi* vynieslo Lúčnici osobitnú pozíciu. Pri listovaní hodnoteniami v celej histórii Lúčnice len veľmi ťažko možno nájsť kritické vyjadrenia na adresu krojov, ale aj scény. Štefan Nosál' mal v tejto oblasti stabilných spolupracovníkov, medzi ktorými na vrchole stoja návrhárka krojov Šarlota Kišová a krojárka Dagmar Roháčová. Zo scénografov treba spomenúť predovšetkým Viliama Grusku, Ladislava Vychodila, Pavla Gábora, Michala Ferenčíka a Jána Ťapáka.

Spojenie *Nosál' a interpreti* je neodmysliteľnou súčasťou jeho úspechov. Jeho prístup k tanečníkom nikdy nebol autokratický. Dokázal odhadnúť schopnosti človeka a po úzkej spolupráci dostať z neho aj taký výkon, o ktorom spočiatku i samotný interpret pochyboval. Stovky bývalých Lúčničiarov spomínajú na túto spoluprácu s radosťou. Cez Nosál'ove ruky prešli také tanečnicke osobnosti, ako sú Máderová, Šupáková, Gajdošová, Šomská, Mayerová, Žitňanová, Nérerová, Kinčeková, Lakatošová, Rajčok, Majerčík, Antalíkovci, Dúžek, Gruska, Beniak, Haruštiak, Bartko, Homolka, Bútor, Zima, Heseck, Jamriška, Pačesa, Urban, Ďurovčík a stovky ďalších.

Súčet doteraz vymenovaných spojení dáva spojenie výsledné: *Nosál' a Lúčnica* alebo ešte lepšie a výstižnejšie: *Nosál'ova Lúčnica*.

Bez Lúčnice by nebolo takého Nosál'a, akým bol. Bez Nosál'a by nebolo takých diel v našej národnej kultúre, akými sú Radvanský jarmok, Zbojnícka rozprávka, Jarná voda, Čerkaný, Na detvianskyh lazoch, Sviatok na Zemplíne, Čirčianka, Šarišská polka, Vitaj jar, S rúchom, Pozdišovskí hrnčiari, Pri ľane, Horehronci a ďalších 190 tancov.

Bez Nosál'a by nebolo takej Lúčnice, akou je.

Jeho prínos nespočíva len v udržaní jedného telesa na výslní. Svojou tvorbou sa výrazne pričínal o začlenenie scénického folklórneho tanečného prejavu do štruktúry profesionálnych umeleckých žánrov. Svojou pedagogickou činnosťou v úlohe profesora Vysokiej školy múzických umení a vedúceho Katedry tanečnej tvorby vytvoril predpoklady pre ďalšie kvalitné scénické spracovávanie ľudového tanca. Svojím prístupom k práci s ľudovým umením a výsledkami vytvoril predpoklady pre vznik neformálneho vzťahu mladých ľudí k slovenskému tradičnému umeniu. Vytvoril ich prostredníctvom svojho talentu, prostredníctvom svojej práce a prostredníctvom Lúčnice.

Posledným, no rozhodne nie v hodnotovom rebríčku, je spojenie *Nosál'ová - Nosál'*. Rodinné zázemie, ktoré toto spojenie vytváralo, zohrávalo úlohu piliera, ktorý bolo síce mimo zorného poľa a preto ho nebolo nevidieť, ale bez jeho pevnosti by stabilita jeho života a tvorby mohla byť narušená.

S Lúčnicou prežil 68 rokov. Počas každého z nich bilo srdce Štefana Nosál'a a srdce Lúčnice rovnakým rytmom. Bilo pre slovenský ľudový tanec, pre ľudovú kultúru, pre slovenskú národnú kultúru, pre Slovensko, ale aj pre kultúru, ako nadnárodný fenomén, schopný spájať ľudí celého sveta. Dokazuje to aj citát z Nosál'ovho príhovoru k 50 ročnej Lúčnici. Tento citát totiž

charakterizuje ďalšie z Nosáľových spojení: *Nosáľ a predkovia* a *Nosáľ a súčasníci*. V týchto spojeniach sa prejavuje úcta a pokora pred ľuďmi minulosti i pred súčasníkmi.

"Vďaka Vám, naši otcovia, ktorí ste vo svojej chudobe zanechali také bohatstvo, vďaka Vám, generácie lúčničiarov, ktorí ste tieto hodnoty zušľacht'ovali a rozdávali nadšeným divákovi, vďaka Vám, všetkým ostatným, ktorí ste dožičili a pomohli Lúčnici dožiť sa v krásnom zdraví 50 rokov."

Vďaka Vám, pán profesor, za všetko čo sme od Vás dostali, za všetko, k čomu ste nás priviedli, vďaka Vám za všetko čo sme Vaším prostredníctvom objavili.

Nech Vám je slovenská zem ľahká!

S úctou

Vladimír Kysel'

za všetkých Vašich spolupracovníkov, priateľov, žiakov a obdivovateľov, ktorí Vás vnímali podobne.

23.7.2017